

pográfia, illetve a lullusi hagyomány: a kombinatorika összefüggéseiben. A műszaki műveltséggel is felvértezett Papp a számítógépes költészet egyik úttörője, a világ első számítógépen működő irodalmi folyóiratának, az *alire*-nak egyik alapítója. Sokunk számára volt felszabadító öröm a *Disztichon Alfát*, az „ezermillió enyhén abszurd vagy pornográf disztichont”, mégpedig kivétel nélkül értelmes és találó szövegeket előállító „első magyar versgenerátort” olvasni a kis Apple Macintosh Classic számítógépek monokromatikus képernyője előtt. A személyi számítógépet kultúrateremtő eszközként birtokba vevő nemzedékem számára nagyon fontos olvasmány a memoárként, kordokumentumként és szakkönyvként egyaránt emlékezetes *Műzsával vagy műzsa nélkül? (Irodalom számítógépen)* című értekezése.

Az *Órakoletményekben* a számítógép jelenléte indirektebb, bár ma már aligha lepődik meg bárki is, hogy a képversek számítógépen készültek – és a képversek rendkívül gazdag és szerves hagyománya vezette el Pappot a komputerhez.

Az egykori emigráns szerző talán nem véletlenül épp 56 oldalas kötete három ciklusból épül föl. Az első ciklust alkotó színes, elsődlegesen grafikai produktumnak tűnő órakoletmények 24 „számlapja” csak részben számlapszerű (avagy

kombinatorikus időkerék), máshol térképeket, megint máshol szemet gyönyörködtető mandalákat, s több helyen „bűvös négyzeteket” és más logikai játékokat idéz. Az ilyen jellegű szövegekben az élénk színeket az aforizmatikus tömörségű sorok színesztéziája erősíti. A második ciklusban szereplő *Logo-mandalák* hasonló, de a múlt idő, a „számlap” üzenetétől már elvonatkoztatott képversek, az egyik Tandorinak ajánlva. Az *Őszi sárgák* ciklus tűnhet a leghagyományosabbnak, legszövegszerűbbnek: dúsan érzéki, nyugtalanító, az ironia mellett a nosztalgikus pátoszt sem restellő, s ezer szállal Magyarországhoz kötődő, filmszerű emlékképekből összeálló kis költemények sorozata.

Nagy élmény, igazi élvezet belemerülni Papp Tibor új kötetébe, csatangolni a térkép-számlap utcáin („bajt arattunk eleget égnek a száraz mandulafák”). Ilyen az az út, amely elválaszt – és amely összeköt minket.

KÉPES GÁBOR

(*Magyar Műhely Kiadó, Budapest, 2010, 56 oldal, ármegjelölés nélkül*)

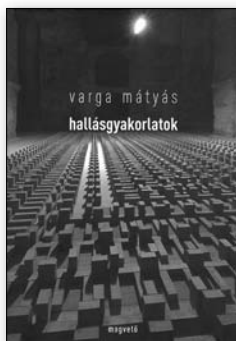
VARGA MÁTYÁS: *ballásgyakorlatok*

Varga Mátyás *ballásgyakorlatok* című kötetéről bőven születtek kritikai szövegek az elmúlt egy évben,

s e szövegek nagy egyetértésben üdvözölték a szerző harmadik verseskönyvét. A fülszöveg a versek kapcsán a „minimalista” jelzőt használja. Varga ez irányú tájékozottságát néhány recenzens megemlíti, eddig mégsem látott napvilágot olyan szöveg, amely a kötet képzőművészeti ihletettséget artikulálná.

A *hallásgyakorlatok* minimalista irányultsága alapjaiban tetten érhető. A kötet poétikai tétje a mindennapi élethelyzetekben hallható beszédfoszlányok verssé szerkeszthetősége. Ez már önmagában olyan kontextus-életfeltételez, ami a minimalizmus mestereinek egyik alap gondolata volt (Donald Judd méltán elhíresült *Specific Objects* című esszéjében határozta meg a valódi tér elsőbbségét a vászonnal szemben). Ez a kontextuális beállítottság biztosította a minimalista kiállítások egyik legsajátosabb elemét, a közvetlen környezet (legyen az akár a természet, akár a galéria) kitüntetett szerepét, amely a kiállítási tárgyak elrendezése folytán maga is a műalkotás részévé vált. A *hallásgyakorlatok* koncepciójának át-gondolásakor ez azért válik fontos-sá, mert Varga Mátyás „beszélője” a nyelvre mint autonóm műalko-

tásra tekint és saját környezetében jegyzi fel azt, nem fedve el azt az értelmi többletet, amit a nyelvhasználat kontextusa biztosít. Ez esetben tehát a tér nem csupán része lesz a műalkotásnak, hanem egyenesen ihletője. Hogy e szövegek olvasása mégse epikus kódok között menjen végbe (a könyv egyes darabjai sorkizártak), arról a sorszámozott hallásgyakorlatok összeszerkesztése gondoskodik. A különböző

beszélők megnyilatkozásain belül szimpla függőleges vonalak jelzik az előszó által generált szüneteket, a szólamváltásokat pedig dupla függőleges vonalak mutatják, így módon a könyv negyven hallásgyakorlata mérhetetlenül fragmentálttá válik.

Varga Mátyás kötetében a lírai én néma marad, egyetlen feladata a hallottak rögzítése, ezáltal olyan személytelenségre tesz szert, amely a minimalista művészet egyik vezérelve. A művész célja eszerint nem az, hogy a tárgy illetve saját lelkiállapota közti kapcsolatról tudósítson, feladata sokkal inkább a kiállított dolog elrendezése. Ha a *hallásgyakorlatok* esetében a kiállítóteret az olvasás aktusaként képzeljük el, akkor a töredékes szerkesztésmód (elrendezés) az élőbeszéd természetes szakadozottságán

túl a minimalizmus irányából is legitimálható. Képzőművészeti szempontból a Donald Judd és Richard Morris névvel fémjelzett teoretikus vonal (kiegészülve Michael Frieddel) érzékelésközpontúsága bizonyítja ezt (tudható, hogy e művészekre nagy hatást gyakorolt Merleau-Ponty), az amerikai minimalista próza felől pedig elég csak Donald Barthelme *Snow White* című regényének író figurájára hivatkozni, akinek önértelmezése az egész irányzatra érvényes: „A töredék az egyetlen forma, amiben megbízom.”

A kötet képzőművészeti inspirációja tehát semmiképp nem hagyható figyelmen kívül, a mediális korlátok miatt a legfontosabb kérdés mégis az: milyen hatást gyakorol ez a végtelenül sokszínű nyelv az olvasóra? Nyilvánvaló, hogy a gyorsan, szinte snittszerűen változó beszédfoszlányok folyamatos ébrenlétet biztosítanak; mihelyst történetet kezdünk szöni „a falhoz szorított. | először még nem ütött meg” kezdetű *ballágyakorlatok #15* köré, máris felül kell írunk első asszociációinkat, hiszen a vers a dupla függőleges vonal után így folytatódik: „hajolj előre. | lemegyek a bőrdíig.” Emellett a legerősebb olvasói tapasztalat egyfajta gyanú, miszerint egyes beszédtöredékek túl groteszkek ahhoz, hogy előszóban elhangozhassanak. Viszont a

groteszk minőség hatóereje összességében jóval nagyobb annál, semhogy az olvasó tovább gyanakodjék. Számomra épp egy ilyen foszlány biztosítja, hogy a kötet a kísérleti egyszerűségeen túl is belevésődjön az emlékezetembe, a halásombba: „a virágceserépben talált földet. | abból csinált sarat. | bekenete magát, amennyire bírta. | aztán kiült a hidegbe, hogy érezze, milyen lehet valinak az első este a temetőben.”

FEKETE RICHÁRD

(*Magvető Kiadó, Budapest, 2009,*
48 oldal, 1990 Ft)

SZÖLLŐSI MÁTYÁS: *Aktív kórterem*

Nézzük akárhogy: a test a centrum. Test nélkül nincs szellem, a szellem pedig elválaszthatatlan a testiségtől, a fiziológiától. Amikor beteg a szellem, testi jeleit felmutatjuk; magunkból és magunkról beszélünk. Amikor a test elromlik, a lélek kényszerpályára kerül; addigi státusának elvesztését érzékelve arra kényszerül, hogy felülvizsgálja, átértékelje kvázi reflexió nélküli, elfoglalt, biztonságos pozícióit, s a továbbiak is ennek a felborult egyensúlyi állapotnak kettősségében ragadhatók meg: az előtte és az utána, az itt és az ott válik az ér-